

Múzejný hlásnik

December 2021

Noviny Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Ročník VII.

V tomto čísle sa dočítate:

- Slovo na úvod
- Archeologický výskum Zimnej záhrady...
- V roku 2022 už s novou etnografickou expozíciou
- Nové predmety v národopisnej zbierke Zemplínskeho múzea

- Zbierky textilu v nových úložných priestoroch centrálného depozitára
- Duchovné dedičstvo Zemplína a súčasnosť
- Vedecká konferencia o Klokočovskej Bohorodičke...
- Po stopách najstaršieho osídlenia Michaloviec a blízkeho okolia
- Remeslo má modré dno
- Kultúrne leto v múzeu

SLOVO NA ÚVOD

Milí priatelia, návštevníci múzea a milovníci kultúry, po roku sa vám opäť prihovám prostredníctvom našich novín *Múzejný hlásnik*, aby som vás informovala o činnosti múzejníkov v Zemplínskom múzeu v Michalovciach v roku 2021.

Uplynulý rok bol pre nás znova pracovne nezvyčajný. Z dôvodu nariadených protiepidemiologických opatrení sme museli niektoré naplánované podujatia, ako *Novoročný koncert, Zemplínsky festival duchov a strašidiel* či *výstavu betlehemov*, žiaľ, úplne zrušiť. Isté vybrané výstavy a podujatia sa nám podarilo prezentovať virtuálne, prostredníctvom webovej stránky múzea a sociálnych sietí. Danou formou si tak verejnosť mohla pozrieť výstavu s názvom *Kráša veľkonočnej škupinky*, prípadne si vypočuť v dvoch rôznych termínoch on-line prednáškový cyklus odborných pracovníkov múzea. Zlepšenie pandemickej situácie sme využili na prípravu viacerých podujatí a aktivít. Od konca apríla do polovice júna tak bola vo výstavných priestoroch západného krídla kaštieľa prezentovaná výstava *Remeslo má modré dno*, ktorú autorsky pripravilo Východoslovenské múzeum v Košiciach. Ako sprievodné podujatie sa konali tvorivé dielne pre žiakov základných škôl. Deťom boli venované i dva turnusy *detského letného tábora* a podujatie s názvom *Detský plenér s Moussonom* (počas jedného dňa sa malí umelci oboznámili so životom a s tvorbou tohto „maliara zemplínskeho slnka a ľudu“, pod vedením skúsenej maliarky si tiež vyskúšali maľovanie v prírode). Pre dospelých návštevníkov sme pripravili výstavu *Ľudmily Lakomej – Krausovej pod názvom Zemplín v mojom srdci – výber z tvorby*, diskusiu s pánom Pavlom Steinerom na tému *Prechádzka storočiami módy* či tri letné prázdninové hudobné večery (predstavil sa komorný orchester *MUSICA*

NOBIS, tenorista Jakub Pustina s klavírnym sprievodom Branka Ladiča a zoskupenie *Lotz Trio*). V prvý októbrový víkend sme spolu so Slavistickým ústavom Jána Stanislava SAV v Bratislave a s Gréckokatolíckou eparchiou Košice pripravili – pri príležitosti 350. výročia slzenia Klokočovskej ikony Bohorodičky – vedeckú konferenciu a výstavu sakrálnych predmetov východného obradu (konferenciu naživo prenášali dve lokálne televízie).

Tradícia konania *Silvestrovskej vernisáže* bola prerušená i v tomto roku – pripravovaná výstava maliara Alexandra Salontayho, rodáka z obce Trhovište, sa presunula do budúceho roka.

Už tradične sme boli úspešní v projektovej činnosti. Podarilo sa nám získať finančné prostriedky z grantovej schémy Fondu na podporu umenia (FPU) na dobudovanie etnografickej expozície, dovybavenie centrálného depozitára a technické i technologické vybavenie konzervátorského pracoviska a dielne. Z rovnakého zdroja sme získali financie aj na zakúpenie zbierkových predmetov a na ich reštaurovanie, čím dôjde k ďalšiemu obohateniu muzeálnych expozícií.

Rok 2021 bol významný i v súvislosti s rekonštrukciami objektov v správe múzea. Novú tvár získala budova Zimnej záhrady. Zriaďovateľ – Košický samosprávny kraj – na jej rekonštrukciu vyčlenil 290 000 eur. V závere roka sa stihla realizovať aj obnova strechy koniarne vo výške takmer 170 000 eur. Okrem toho prebehla i rekonštrukcia elektrorozvodov v centrálnom depozitári, opravené

boli tiež praskliny na objekte kaštieľa, ktoré sa objavili po zemetrasení v roku 2020.

Odhodlanie a pracovné nasadenie múzejníkov počas uplynulého roka plne vystihujú slová rímskeho filozofa Senecu: „*Sapiens magis dato gaudet quam accepto...*“, teda „*Múdry človek sa viac teší z toho, čo dal, ako z toho, čo dostal...*“

V závere chcem vyjadriť úprimné poďakovanie za podporu a dôveru – v prvom rade

zriaďovateľovi, Košickému samosprávnemu kraju. Vďaka patrí i organizáciám a jednotlivcom, s ktorými sme mali možnosť spolupracovať. Nedá mi nespomenúť aj našich bývalých kolegov, ktorí sú vždy pripravení pomôcť nám svojimi odbornými názormi.

Všetko najlepšie do nového roka 2022...

Mgr. Stanislava Rovňáková
riaditeľka ZM

Rekonštrukcia objektu Zimnej záhrady

Budova pred obnovou

Pohľad na novorekonštruovaný objekt Zimnej záhrady

Obnova objektu Zimnej záhrady predstavovala ďalšiu etapu komplexnej rekonštrukcie hlavného kaštieľa Zemplínskeho múzea v Michalovciach.

Budova bola postavená začiatkom 19. storočia, pričom členovia šľachtickej rodiny Sztárayovcov v nej pôvodne pestovali exotické rastliny, neskôr tieto priestory využívala pre svoje potreby evanjelická cirkev.

Vo februári 2021 odovzdalo Zemplínske múzeum v Michalovciach – ako objednávateľ – stavenisko zhotoviteľovi – spoločnosti Bauman stavby, s. r. o., aby mohla začať komplexná obnova objektu; tá následne trvala do septembra 2021. Počas rekonštrukčných prác boli obnovené komíny, strecha a krov, vymenili sa okenné a dverové výplne, opravená bola vnútorná omietka a vonkajšia fasáda, pribudla moderná elektroinštalácia, zdravotnícka a ústredné kúrenie (s novou kotolňou), celý objekt bol vybavený i kamerovým a signalizačným zabezpečením. Budova má tiež sociálne zariadenia pre návštevníkov a bezbariérový prístup.

Zemplínske múzeum v Michalovciach vyjadruje vďaka zriaďovateľovi – Košickému samosprávnemu kraju – za schválenie a poskytnutie finančných prostriedkov na rekonštrukciu ďalšieho svojho objektu.

Mgr. Tibor Tabak – manažér múzea

Archeologický výskum Zimnej záhrady kaštieľa Sztárayovcov v Michalovciach

Aj v roku 2021 pokračovala rekonštrukcia Zemplínskeho múzea v Michalovciach – zameraná bola na objekt Zimnej záhrady kaštieľa Sztárayovcov, ktorý Michalovčania poznajú ako kostol evanjelickej cirkvi.

Ide o budovu, hmotovo prepojenú so západným krídlom kaštieľa tak, že tvorí jeho južné ukončenie s dlhšou osou, orientovanou približne v smere západ – východ. Objekt vznikol v rámci stavebných aktivít grófa Alberta Sztárayho (1785 – 1843) v období klasicizmu, zrejme v 30. rokoch 19. storočia. Zimná záhrada – inak povedané aj murovaný skleník – pozostávala z troch priestorov: zo vstupnej chodby na západnej strane, z rozsiahlej haly a obslužnej miestnosti na východnej strane. Pôvodne slúžila na sezónne uskladnenie tropických rastlín počas klimaticky drsných ročných období v stabilných svetelných a tepelných podmienkach, prípadne na pestovanie zeleniny pre grófsku domácnosť. Dostatok svetla zabezpečovali rozmerné okná na južnej fasáde budovy, stabilnú teplotu objektu zas umožňoval dômyselný systém podlahového vykurovania. Práve to sa z väčšej miery stalo predmetom archeologického výskumu.

Prišlo sa naň už pri drobnej sondáži pred odstránením betónovej podlahy z roku 1949, keď objekt upravili na kostol evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Nález bol ohlásený Krajskému pamiatkovému úradu v Košiciach a na základe jeho usmernení ho následne – v súvislosti s nevyhnutným rozsahom rekonštrukčných prác, pod dohľadom archeológov a za účasti zamestnancov Zemplínskeho múzea – komplexne odkryli.

Vo všetkých priestoroch Zimnej záhrady boli zistené neznáme architektúry, pochádzajúce z minimálne dvoch hlavných etáp jej stavebných úprav. Išlo o trojicu pätiiek stĺpov v stredovej dlhšej osi haly, ktoré pôvodne tvorili súčasť statickej stabilizácie trámového stropu – zdokumentované pri nich bolo rozšírenie, naznačujúce zmeny v statickom rozložení stropu, a to najskôr v súvislosti s výmenou strechy. Pochôdznu úroveň predstavovala podlaha z rozmerných kamenných dlaždíc štvorcového a obdĺžnikového tvaru a zo zdobených keramických dlaždíc kosoštvorcového a trojuholníkového tvaru, vytvárajúca komunikáciu, ktorá rozdeľovala priestor na dve polia so stĺpmi vo vnútri a viedla k murovanému pracovnému stolu pri severnej stene. Zistené boli tiež dve vykurovacie riešenia – staršie a mladšie. Základ oboch predstavovalo kúrenie drevom v peci, odkiaľ sa teplý vzduch a spodiny horenia distribuovali pod, resp. nad úrovňou podlahy v hale prostredníctvom kanálov, ktoré ústili do komína v severozápadnom rohu. Starší vykurovací systém bol obsluhovaný z pece

s murovaným predpecím v severovýchodnom rohu obslužnej miestnosti, pod komínom. Pec siahala popod priečku do haly a pokračovala ako murovaný tehlový kanál v tvare písmena U popri všetkých obvodových stenách miestnosti. Zaznamenané boli i viaceré opravy pece a kanálu staršieho systému, ako aj jeho rozobratie pri výstavbe mladšieho. Mladší vykurovací systém vznikol najskôr po roku 1900 a obsluhoval sa z druhej zistenej pece s murovaným predpecím v juhovýchodnom rohu obslužnej miestnosti, odkiaľ pokračoval cez priečku v podobe tehlového kanála v tvare písmena L popri južnej a západnej stene. Mladší rozvod teplého vzduchu bol dômyselne skonštruovaný do vrchného ťahového kanála s radom akumulčných komôr pod ním s priechodmi v obvodových tehlových stenách. Pri jeho výstavbe rozobrali i časť staršieho kanála popri južnej stene miestnosti.

Podobné vykurovacie systémy na spôsob antických hypokaúst sa zachovali iba ojedinele. Najvýznamnejšie sú oranžérie z 18. storočia vo Versailles a v Schönbrunne, prípadne nedávno archeologicky skúmaný skleník z 19. storočia v augustiniánskom kláštore v Brne, kde pracoval zakladateľ genetiky G. J. Mendel.

Počas výskumných prác sa podarilo objaviť aj množstvo archeologických nálezov, súvisiacich so záhradkárskou prevádzkou (kvetináče), s obsluhou pecí (sekera, motyka, lopatka) a ďalších predmetov s pôvodom najskôr v kaštieľskej domácnosti (reprezentatívne sklo, keramika, kachlice, predmety z farebných kovov), ktoré sa dostali do násypov počas stavebnej adaptácie budovy na evanjelický kostol v závere 40. rokov 20. storočia, keď už bola podstatná časť kaštieľských objektov v deštruovanom stave.

Archeologický dohľad sa realizoval aj pri ďalších výkopových prácach pre inžinierske siete k rekonštruovanej budove. V priestore pri západnom krídle boli objavené niektoré pozoruhodné nálezy so zrejme kaštieľským pôvodom (keramika, kachlice, kožená knižná väzba, luster).

Keďže nateraz nedisponujeme podrobnejšími písomnými prameňmi k Zimnej záhrade – okrem údajov o nepretržitom zamestnávaní záhradníkov v 19. a 20. storočí, výsledky archeologického výskumu predstavujú jediný doklad o serióznom záujme Sztárayovcov o pestovanie exotických a tropických rastlín.

Mgr. Marián Čurný, PhD. – archeológ

Pôdorys haly Zimnej záhrady počas archeologického výskumu (foto: ArcheoConsult)

V roku 2022 už s novou etnografickou expozíciou

Minulý rok sme na stránkach nášho *Múzejného hlásnika* informovali o príprave etnografickej expozície a predpokladali, že jej prvá časť bude prístupná už v roku 2021. K realizácii inštalácie zbierkových predmetov sme sa nakoniec dostali až v decembri aktuálneho kalendárneho roka, teda v čase písania týchto riadkov. Uviest' všetky

dôvody a príčiny daného stavu by zabralo veľa priestoru – radšej sme sa tak zamerali na pozitívnejšiu časť, teda na predstavenie toho, čo vynovená expozícia prinesie návštevníkom.

Na úvod trochu zhrnutia, čo sa nám už podarilo pripraviť. V roku 2020 bola vďaka projektu z Fondu na podporu umenia (FPU)

zrealizovaná časť technického vybavenia na ochranu zbierkových predmetov. Vyrobili a inštalovali sa tiež vitríny a pódia v troch miestnostiach. Okrem toho boli v priebehu roka dopĺňané potrebné informácie a podklady k realizácii projektu z programu cezhraničnej spolupráce ENI (HUSKROUA/1702), z ktorého by mali byť financované interaktívne prvky a doplnkové vybavenie expozície. Uchádzali sme sa aj o finančnú podporu prostredníctvom ďalších dvoch projektov. Pri výzve KSK

Tradície inšpirujú inovácie sme síce úspešní neboli, avšak uspeli sme v projekte z programu FPU, určeného pre múzeá a galérie, s názvom *Pokračovanie v budovaní národopisnej expozície v Zemplínskom múzeu v Michalovciach*. Vedenie organizácie tiež v priebehu roka dohodlo dofinancovanie časti expozície zo zdrojov zriaďovateľa, ktoré poslúžia na doplnenie grafického informačného systému a samotnú odbornú inštaláciu predmetov.

Pokračovanie na s. 3

V roku 2022 už s novou etnografickou expozíciou

Dokončenie zo s. 2

V decembri 2021 tak už naozaj inštalujeme našu novú expozíciu s názvom *Tradičný život a remeslá Zemplína*, v rámci ktorej sprístupníme návštevníkom sedem miestností vo východnom krídle kaštieľa s celkovou plochou približne 250 m². Expozícia informuje o tradičnom živote našich predkov, forma prezentácie je však prispôbená súčasným trendom vo vizuálnom usporiadaní priestoru. Bohatý zbierkový fond budú zastupovať vybrané doklady dochovaných remesiel (hrnčiarstva, kováčstva, kolárstva, debnárstva a ďalších), ako aj bývania a odievania. Jadro prezentácie hrnčiarstva bude tvoriť inštalácia hrnčiarskej dielne a výrobkov od konca 19. do začiatku 21. storočia. Pastierske umenie zas budú zastupovať úžitkové výrobky z prvej polovice 20. storočia a ukážky posunu vo vnímaní týchto predmetov, spracované vo výnimočnej kolekcii majstra ÚLUV-u Tibora Galgoczyho. Kovárske remeslo predstaví inštalácia makety dielne s autentickým náradím a výrobkami. Kolárstvo a debnárstvo budú reprezentovať najbežnejšie výrobky, ako aj široké spektrum náradia. V ďalšom priestore budú prezentované domáce remeslá – rezbárstvo, korytárstvo, košíkárstvo a výroba pracovného náradia, používaného pri poľnohospodárskych prácach. Časť týchto artefaktov bude vystavená v autentickom prostredí tradičnej komory a izby – „chiže“. Spojovacie chodby zas budú patriť (tak, ako aj v starej expozícii) prezentácii tradičného ľudového odevu a unikátnej zbierke starého rybárskeho náradia. Nechceme prezrádzať všetky detaily, ale už teraz môžeme povedať, že do vitrín sa určite dostane viacero unikátov, ktoré vystavované nikdy neboli – napr. originál zbierky piesní z 19. storočia,

zaznamenaných pozdišovským učiteľom Karolom Szeredaym v roku 1865 s názvom *Zpievanky zemplínskych Slovanu v okolí Michalovském*.

Realizáciou novej expozície sa rozšíri jednak ponuka pre bežných návštevníkov múzea, jednak sa vytvorí základňa pre interaktívnu prezentáciu jednotlivých tém tradičnej kultúry. Stála expozícia je pritom koncipovaná tak, aby jej základné prvky boli využiteľné dlhší čas. Návštevníkom i mládeži v rámci školských aj mimoškolských návštev múzea bude teda prístupná v širšom časovom horizonte. Expozičný priestor tiež umožní nový typ popularizačných aktivít – interaktívne stretnutia návštevníkov s aktívnymi remeselníkmi a odborníkmi, zamerané na jednotlivé remeslá a odvetvia domácej výroby, pričom pôjde o kombináciu odborných prezentácií, resp. premietanie filmov a ukážok autentických predmetov, súvisiacich s témou, ako aj praktické tvorivé dielne a výmenu skúseností o danej téme. Veríme, že rôzne druhy podujatí využijú i školy, a to ako program, obohacujúci vyučovanie. Zemplínske

múzeum napr. dlhodobu spolupracuje so Strednou odbornou školou obchodu a služieb v Michalovciach v rámci zapájania žiakov z odborov *Manažment regionálneho cestovného ruchu* a *Služby v cestovnom ruchu* do odbornej praxe. Vybudovanie etnografickej expozície tak umožní partnerom pripraviť pre žiakov programy, prostredníctvom ktorých budú môcť získať ucelené poznatky z etnológie a ľudovej kultúry. Reálne je tiež absolvovanie praktickej časti maturitnej skúšky priamo v expozícii Zemplínskeho múzea.

Na záver treba uviesť, že pri tvorbe scenára novej expozície kurátori múzea spolupracovali aj s viacerými externými spolupracovníkmi – pri príprave koncepcie

expozičnej prezentácie to boli Mgr. Dušan Buran (SNG) či Mgr. Elena Záhradníková (Etnografické múzeum SNM), architektonicko-výtvarný návrh zas spracovali Dušan Veverka a Peter Masár.

Veríme, že nová etnografická expozícia sa stane priestorom, ktorý ponúkne návštevníkom viacúčelový zážitok a komplexnú informáciu o tradičnej kultúre regiónu – dostanú priamu informáciu o autentických podobách zhmotnenia potrieb a uplatnenia zručnosti pri minulých generáciách, inštalácia aj samotné predmety budú tiež zdrojom spoznávania i estetického zážitku.

u. fond na podporu umenia

Mgr. Maroš Demko
etnograf

Dotácie z Fondu na podporu umenia (FPU) pomôžu pri budovaní nových expozícií a pri záchrane zbierok

Projekty múzea, podporené v rokoch 2020 a 2021:

P. č.	Názov projektu	Cieľ projektu	Celková suma (€)
1.	Barokové podlahové hodiny z prvej polovice 18. storočia	Akvizícia – nákup zbierkového predmetu	9 500,-
2.	Reštaurovanie historických truhlíc	Cieľom projektu bola komplexná rekonštrukcia siedmich historických maľovaných truhlíc z etnografickej zbierky múzea	8 150,-
3.	Technické a technologické vybavenie konzervátorského pracoviska a dielne v Zemplínskom múzeu v Michalovciach	Cieľom projektu bolo vybudovanie nového zázemia konzervátorskej dielne v múzeu, teda zlepšenie podmienok pre jej ďalšiu, rozšírenú činnosť	7 949,-
4.	Pokračovanie v budovaní národopisnej expozície v Zemplínskom múzeu v Michalovciach	Vďaka projektu sa podarilo finalizovať časť národopisnej expozície múzea vo východnom krídle kaštieľa	24 148,-
5.	Teodor Jozef Mousson – reštaurovanie diel jedného z najvýznamnejších umelcov prvej polovice 20. storočia na Zemplíne	Cieľom projektu bolo reštaurovanie olejomalieb, akvarelov a kresieb „maliara Zemplína“ – Teodora Jozefa Moussona	8 780,-
6.	Ochrana predmetov národopisnej zbierky v expozícii ZM	Cieľom projektu bolo vytvoriť vhodné podmienky pre ochranu zbierkových predmetov z národopisnej zbierky múzea v priestoroch východného krídla kaštieľa	31 000,-
7.	Rozširovanie centrálného muzeálneho depozitára – II. etapa	Cieľom projektu bola posledná – II. etapa zabezpečenia ochrany a bezpečnosti zbierkových fondov – historicky významných textílií v priestoroch centrálného muzeálneho depozitára	3 140,-
8.	Realizácia expozície – klenotnice v Zemplínskom múzeu	Cieľom projektu bolo vytvorenie klenotnice, nadväzujúcej na novovytvorenú expozíciu Zemplínskeho múzea	3 140,-

Projekty z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia (FPU)

u. fond na podporu umenia

NOVÉ PREDMETY v národopisnej zbierke Zemplínskeho múzea

Národopisný úsek Zemplínskeho múzea v Michalovciach v uplynulom roku rozšíril svoju zbierku o ďalšie doklady tradičných remesiel, domácej výroby i bežného života obyvateľov regiónu. Akvizície pritom boli možné vďaka finančným príspevkom zriaďovateľa inštitúcie – Košického samosprávneho kraja.

Novozískané predmety pochádzajú z rôznych kútov Zemplína.

V obci Záhor, ktorá je situovaná pri samotnej hranici s Ukrajinou, sme zo širokej ponuky vybavenia roľníckej domácnosti pre muzeálnu zbierku vybrali netypické keramické a sklenené nádoby, pochádzajúce z obdobia, keď dedinu od veľkého regionálneho centra – Užhorodu – neoddeľovala štátna hranica. Zaradili sme tam aj okno s vyrezávaným rámom, ktoré má odkazovať na ľudové staviteľstvo.

Predmety, ktoré v minulosti využívali roľníci a vinohradníci vo Vinnom, v rámci nových akvizícií zastupujú ručne kresané drevené sane na prevoz hnoja, sena alebo dreva, váhy decimálky a sklenený demižón (ten svojim modernejším vyhotovením vhodne ilustruje dorábanie vína v druhej polovici 20. storočia).

Kolekciu regionálnej keramiky doplnili i výrobky hrnčiarskeho majstra Dušana Labika (1951 – 2019) zo Sliepkoviec, ktorého dielňa fungovala ešte v tomto tisícročí. Medzi 48 získanými kusmi sa nachádzajú tradičné aj novšie úžitkové tvary so svojším výtvarným štýlom. Výtvarné čítanie tvorcu sa prejavilo i v prípade troch figurálnych plastiek, ktoré nateraz v muzeálnej zbierke predstavujú výnimočnú ukážku hrnčiarskej figuristiky.

Dušan Labík so svojimi výrobkami

Tradičný odev a textil z obdobia prvej polovice 20. storočia dokumentuje novozískaná kolekcia z Hencoviec – mužská vyšivaná košeľa, ženské „opľecká“ a sukne, ako aj vytkávané obrusy pomôžu, po ďalšom bádateľskom spracovaní, pri dokumentovaní rôznorodosti textilnej tradície na území Zemplína.

V priebehu niekoľkých desaťročí sa tiež zmenila nutnosť domáceho dorábania plátna a výroby odevu na voľnočasovú záľubu. Medzi ženami zostalo i v druhej polovici 20. storočia v oblúbe ručné dorábanie bytových textilných doplnkov, hoci inšpiráciu pre motívy či spôsoby vyhotovenia už nepredstavovali len vzory, získavané v okolí, ale aj vzory a strihy, predtlačené v módnych časopisoch. Túto rozšírenú činnosť nateraz doložilo 13 vyšivávaných obrusov a obrúskov, ktoré zhotovila istá obyvateľka Michaloviec v období 60. až 80. rokov 20. storočia.

Dizajnerský prístup k odevu a textilu, avšak s využitím starobylej techniky modrotlač, dokumentuje v múzejnom fonde nová akvizícia piatich šiat a dvoch odevných doplnkov od Mišeny Juhász.

Modrotlač bola tiež témou úspešnej výstavy *Remeslo má modré dno*, ktorú malo Zemplínske múzeum v jari tohto roka zapožičanú od Východoslovenského múzea v Košiciach. Prezentáciu histórie tejto techniky dopĺňali súčasné odevné výtvary, pri ktorých dizajnerka čerpala z vizuálneho pôsobenia motívov pozdišovskej keramiky.

Získané predmety a súbory zastupujú rôzne úrovne tradičnej, ľudovej alebo neoficiálnej kultúry, resp. umeleckej činnosti, silne späté s tradičnou kultúrou. Časť nových zbierkových predmetov bude sprístupnená aj v aktuálne budovanej národopisnej expozícii. Niektoré kolekcie zas otvárajú nové témy pre národopisnú zbierku – sú už natoľko významné, že si zaslúžia byť odborne dokumentované a ďalej dopĺňané.

Mgr. Jozef Hrabovský
etnograf

Figurálna tvorba Dušana Labika

Zbierky textilu v nových úložných priestoroch centrálného depozitára

Jednu z hlavných úloh múzea ako pamäťovej inštitúcie predstavuje – okrem prezentácie zbierok v rámci stálych expozícií, resp. tematických výstav – dlhodobé odborné uchovávanie artefaktov kultúrneho dedičstva regiónu. Z uvedeného dôvodu Zemplínske múzeum v Michalovciach zriadilo v roku 2010 centrálny depozitár, ktorý je postupne vybavovaný účelovým mobiliárom, slúžiacim na trvalé uloženie predmetov rôznych materiálových skupín štyroch vedných odborov.

Medzi mimoriadne citlivý materiál patrí i textil – za relatívne krátku dobu dokáže reagovať na teplotné a vlhkostné pomery prostredia, kde sa nachádza. Veľmi dôležité preto je, aby sa

na jeho povrchu neusádzal prach – predstavuje totiž „živnú pôdu“ pre rôzne mikroorganizmy a plesne. Okrem toho by mala byť zabezpečená ľahká manipulácia s historickým textilom, ktorý nezriedka býva veľmi poškodený; v prípade preplnených skriň by tak určite došlo k jeho deštrukcii.

Snahou pracovníkov múzea preto bolo čo najskôr vymeniť staré, nevyhovujúce skrine za nové. Podarilo sa to najmä za pomoci grantov. Vďaka finančnej podpore Fondu na podporu umenia (FPU) v roku 2020, prostredníctvom projektu *Rozširovanie úschovných možností centrálného muzeálneho depozitára*, bolo v I. etape zabezpečených 17 kusov drevených policových skriň.

Staré, nevyhovujúce skrine v centrálnom depozitári

Nový úložný priestor, slúžiaci na uchovávanie zbierkových textílií

Pokračovanie na s. 5

Dokončenie zo s. 4

Zbierky textilu v nových úložných priestoroch centrálného depozitára

V aktuálnom roku 2021, tiež vďaka finančnej podpore FPU v rámci projektu *Rozširovanie centrálného muzeálneho depozitára – II. etapa*, získalo múzeum ďalších 10 kusov drevených skriň rôznych rozmerov s policovým a so závesným systémom, do ktorých boli premiestnené historicky významné textilie, ako napr. vzácné liturgické rúcha, vojenské

uniformy či ľudový odev. Takéto účelovo prispôsobené skrine už umožňujú kvalitnejšie uchovávanie, rozčlenenie a šetrnejšie uloženie zbierkových textílií.

u. fond na podporu umenia

Renáta Kviatkovská
konzervátorka, správkyňa
centrálného depozitára

Nový úložný priestor, slúžiaci na uchovávanie zbierkových textílií

Duchovné dedičstvo Zemplína a súčasnosť

Prvotná myšlienka prípravy výstavy *Duchovné dedičstvo Zemplína a súčasnosť* sa zrodila už v minulom roku, avšak situácia okolo pandémie koronavírusu termín výstavy i súvisiacej vedeckej konferencie odsunula na rok 2021, ktorý sa niesol v duchu 350. výročia slzenia Klokočovskej ikony presvätej Bohorodičky.

Ikona presvätej Bohorodičky z Kusína, zhotovená podľa vzoru Klokočovskej ikony

Koncom marca 2021 bola Klokočovská ikona dekrétom vyhlásená za patrónku Zemplína. Dňa 29. júna 2021 ju vo Vatikáne – pri príležitosti sviatku svätých Petra a Pavla – prijal i pápež František (v tomto období sa už pripravoval aj program niekoľkodňovej návštevy Svätého Otca na Slovensku).

Dňa 16. septembra 2021 slúžil pápež v Prešove, spolu s duchovenstvom a veriacimi gréckokatolíckej cirkvi, liturgiu svätého Jána Zlatoústeho.

Zopár týždňov predtým dozrela v Zemplínskom múzeu v Michalovciach myšlienka prezentácie Klokočovskej ikony presvätej Bohorodičky a sakrálnych predmetov východného obradu, čo malo byť akýmsi pokračovaním slavenia okrúhleho výročia slzenia tejto ikony.

Do prípravy projektu, za ktorým stál Tibor Tabak (manažér Zemplínskeho múzea v Michalovciach), sa postupne zapojili viacerí cirkevní predstavitelia a odborníci – o. Peter Čintala, dekan o. Maroš Rinik, o. Martin Mráz a o. Jaroslav Lajčák (z Gréckokatolíckej eparchie Košice) či Daniel Černý (riaditeľ Slovenského historického ústavu v Ríme), vzácné artefakty na výstavu zapožičali aj duchovní z farností Hlivišťa, Trhovište, Iňačovce a niektorí jednotlivci. Pri identifikácii a datovaní viacerých sakrálnych predmetov pomáhali odborníci Peter Žeňuch a Peter Zubko.

Výstava prezentuje v prvom rade unikátny súbor sakrálnych predmetov a ikon zo zbierok Zemplínskeho múzea – konkrétne ide o Apoštolský rad s rímsami (druhá polovica 18. storočia), súbor ikon z ikonostasu neznámej proveniencie (1780 – 1790), ikony archanjela Michala, Krista Pantokratora a Arma Christi – Nikitron (s nástrojmi Kristovho umučenia), resp. Kríž (táto ikona bola prezentovaná aj na výstave *Krv* v Slovenskej národnej galérii). Uvedené artefakty dokumentujú ikonopisnú tvorbu zemplínskej oblasti, ako aj premenu „pravej“ ikony (predmet kultu) na ikonu, ovplyvnenú umením Západu.

Kolekcia 12 ikon z druhej polovice 18. storočia predstavuje torzo ikonostasu z gréckokatolíckeho chrámu v Nižnom Hrabovci – kompletný sa zachoval iba Apoštolský rad s rímsami. Ikony boli pritom vytvorené tradičnou technikou temperovej maľby na kriedovom podklade s polychrómovanou drevorezbou, zdobenou zlatými a striebornými fóliami s farebnými lazúrami – vykazujú spoločné formálne znaky s ikonami z ikonostasov severovýchodného Slovenska z obdobia 18. storočia. Pravdepodobne ide o prácu majstrov, ktorí boli inšpirovaní poľskými rybotyčskými dielňami. Ich diela sa rozšírili aj na naše územie, resp. slúžili – v zjednodušenej podobe – ako inšpirácia pre domáce ikonopisné dielne. Príklad podobnej produkcie predstavujú i dva Rady prazdnikov z ikonostasu, samostatná ikona archanjela Michala v rezbársky bohato zdobenom ráme alebo ikony Krista Pantokratora a Kríž, datované do polovice 18. storočia.

Ďalší ucelený súbor pozostáva z 30 ikon z ikonostasu neznámej proveniencie – ide o dielenskú prácu (olej na drevenej podložke), datovanú do obdobia rokov 1780 až 1790, ktorá dokumentuje prenikanie vplyvov západnej rokokovej maľby do ikonopisnej tvorby. Z vystavených diel je ikonograficky zaujímavá ikona Arma Christi – Nikitron s nástrojmi Kristovho umučenia, signovaná „Janos Mihalyi 1839“ (publikovaná bola v knihe *Ikony zo severovýchodného Slovenska* od autora Štefana Tkáča).

Zemplínske múzeum v Michalovciach sa radí medzi nemnohé slovenské múzeá, ktoré dokumentujú i vývin ikonopisnej tvorby na našom území. Maľba („písanie“) ikon pritom predstavuje špecifikum regiónu východného Slovenska – oblasti, kde sa stretávajú a prelínajú kultúrne vplyvy Západu a Východu, resp. západnej cirkvi (latinskej) a cirkvi východného obradu (gréckokatolíckej a pravoslávnej).

Mgr. Martin Urban
historik umenia

Otvorenie výstavy *Duchovné dedičstvo Zemplína a súčasnosť*

Vedecká konferencia o Klokočovskej Bohorodičke – patrónke Zemplína

V nedeľu, 3. októbra 2021, si Gréckokatolícka cirkev na Slovensku prvýkrát pripomenula nový sviatok, ustanovený Kongregáciou pre východné cirkvi v Ríme, s názvom *Pamiatka zázračnej Klokočovskej ikony presvätej Bohorodičky, patrónky Zemplína*.

Pri tejto príležitosti Zemplínske múzeum v Michalovciach v spolupráci so Slavistickým ústavom Jána Stanislava SAV v Bratislave a s Gréckokatolíckou eparchiou Košice usporiadali vedeckú konferenciu na tému *Klokočovská Bohorodička – patrónka Zemplína*. Konala sa dňa 1. októbra 2021 v priestoroch múzea, pri príležitosti 350. výročia slzenia Klokočovskej ikony Bohorodičky.

V úvode všetkých prítomných privítal Tibor Tabak (manažér múzea). S pozdravným slovom následne vystúpila Stanislava Rovňáková (riaditeľka Zemplínskeho múzea), Mons. Bernard Bober (košický arcibiskup – metropolita) a vladyka Milan Chautur (emeritný košický eparchiálny biskup). Okrem prednášajúcich sa na konferencii zúčastnili i zástupcovia Košického samosprávneho kraja, samospráv miest Michalovce a Trebišov, ako aj obce Klokočov.

S odbornými príspevkami vystúpili cirkevní historici Martin Mráz, Juraj Gradoš, Daniel Černý, Daniel Atanáz Mandzák a Peter Zubko, jazykovedec a slavista Peter Žeňuch, historik Róbert Letz

a arcibiskup Cyril Vasiľ. Odborným garantom konferencie bol Peter Žeňuch, ktorý ju tiež celú moderoval.

Martin Mráz vo svojom príspevku priblížil kontext a dejiny

venuje systematickému výskumu a hľadaniu strateného originálu Klokočovskej ikony, opísal jej tajomnú cestu od momentu slzenia až po jej možné nedávne znovu-

v Severnej Amerike. O redemptoristoch ako správcoch gréckokatolíckej farnosti a mariánskeho pútnického miesta Klokočov v rokoch 1968 – 1991 rozprával Daniel Atanáz Mandzák. Po prestávke sa Peter Zubko venoval charakteristike barokovej mariánskej úcty a významným zázračným mariánskym obrazom na východnom Slovensku. Na jeho prednášku nadviazal vladyka Cyril Vasiľ svojím príspevkom o historickom pozadí ikony z obce Blažice, ktorej originál sa nachádza v Transylvánii. S predposlednou prednáškou vystúpil Róbert Letz a jej názov znel *Bolestná Matka Božia ako spájajúci fenomén východného a západného kresťanstva so zreteľom na slovenský kontext*. Na záver konferencie si mohli prítomní vypočuť príspevok *Pieseň o obraze klokočovskom ako historický doklad o slzení Matky Božej* od Petra Žeňucha.

Celé podujatie vysielala v priamom prenose TV Zemplín a TV Logos (záznam možno nájsť v archívoch oboch televízií).

Mgr. Martin Urban
historik umenia

Vladyka Cyril Vasiľ pri prednáške

Odborný garant konferencie Peter Žeňuch

ikony Klokočovskej Bohorodičky vo svetle osobných príbehov jej dvoch vlastníčok – kňažnej Žofie Báthoryovej a Heleny Zrínskej. Juraj Gradoš, ktorý sa už dlhé roky

objavuje v poľskom meste Jarosław. Daniel Černý zas priblížil podobu úcty ku Klokočovskej Bohorodičke v prostredí slovenskej gréckokatolíckej diaspóry

Po stopách najstaršieho osídlenia Michaloviec a blízkeho okolia

Na samom počiatku osídlenia územia Michaloviec registrujeme až nálezy z mladšej doby kamennej. V blízkom okolí však boli objavené aj staršie artefakty.

Úplne najstaršie obdobie ľudských dejín z pohľadu archeológie označujeme ako *staršia doba kamenná – paleolit*. Ide o prvú a zároveň najdlhšiu vývojovú etapu ľudstva (*približne 2,5 miliónov – 10 000 rokov pred naším letopočtom*).

Na východnom Slovensku sú doložené pamiatky zo stredného, hlavne však z mladého paleolitu, kde nositeľom kultúr bol už *človek dnešného typu – Homo sapiens sapiens*. Mladšiu fázu stredného paleolitu reprezentujú kamenné nálezy *moustérienskej kultúry*. Hlavné typy nástrojov v strednom paleolite predstavovali driapadlá, nože a hroty. Za najvýznamnejšiu lokalitu z tohto obdobia na Zemplíne sa v súčasnosti považuje Nižný Hrabovec.

Prvou kultúrou mladého paleolitu je *aurignacien*. Jeho osídlenie sa koncentrovalo na strednom toku Ondavy. V mladom paleolite tiež došlo k zmene technológie štiepania kamennej suroviny. Z tohto obdobia sa zachovali aj zvyšky jednoduchého obydľia z Tibavy, ktoré bolo vyhrievané dvoma ohniskami. Pri jednom z nich sa našlo veľké množstvo červeného farbiva, čo mohlo mať rôzne využitie (pri výzdobe tela alebo

kultových obradoch). Výrobky z kameňa sa pritom nachádzali nielen v objekte, ale aj v jeho okolí.

V mladšej etape mladého paleolitu bol rozšírený *gravettien*. V oblasti Zemplína trval počas celého obdobia i v jeho neskej fáze – *epigravettien*. Lokality sú koncentrované na svahoch Zemplínskych vrchov, kde sa nachádzajú zdroje dobre štiepatelného obsidiánu (sopečného skla). Najdôležitejšie náleziská pritom predstavuje Cejkov a Kašov, kde boli realizované dlhoročné systematické výskumy.

Mladopaleolitické osídlenie je doložené aj v údolí Laborca. Uviest' možno nateraz ojedinelý nález hrotu s oblúkovito otupeným pravým bokom z poľského pazúrika z obce Vinné, ďalej limnokvarcitový gravettienský nástroj a obojstranný sekáč z rádiolaritu z chotára Zalužíc (poloha Blatá) či ojedinelý nález pazúrikového škrabadla z katastra obce Zbudza.

Z nasledujúceho obdobia, zo *strednej doby kamennej – mezolitu (10 000 – 8 000 rokov pred naším letopočtom)*, nateraz chýbajú v oblasti Zemplína relevantnejšie nálezy.

V nastupujúcej *mladšej dobe kamennej – neolite (6. tisícročie – polovica 5. tisícročia pred naším letopočtom)* došlo vo vývoji ľudskej spoločnosti k výraznejším zmenám. Spoločenstvá sa postupne naučili chovať dobytok, ktorý sa dokázal v nových podmienkach i sám rozmnožovať. Rozšírená tiež bola znalosť pestovania obilia či zúrodňovania, resp. obrábania pôdy. K tomu všetkému došlo najskôr na Prednom východe, v oblasti Mezopotámie (územie medzi riekami Eufrat a Tigris, dnešný Irak a časť Sýrie) a východného Stredomoria, okolo roku *10 000 pred naším letopočtom*.

Pokračovanie na s. 7

Dokončenie zo s. 6

Po stopách najstaršieho osídlenia Michaloviec a blízkeho okolia

Do našej oblasti sa nový – neolitický spôsob života dostal približne v období rokov **6 200 – 6 000 pred našim letopočtom**. V Európe bol pritom najskôr zaznamenaný v jej juhovýchodnej časti, z Balkánu sa následne postupne rozšíril aj do južných oblastí Karpatskej kotliny.

Výraznejšie neolitické osídlenie na východe Slovenska je spájané najmä s *kultúrou s východnou lineárnou keramikou*. V jej materiálnej náplni sa nachádzajú rôzne tvary nádob, ktoré vedeli vyrobiť len veľmi zruční hrnčiari. Na prvý pohľad nebanlivejšie zhotovená keramika s hrubšími stenami má najčastejšie tvar súdkovitých hrncov, kónických pohárov či baňatých misiek. O čosi menej početné typy nádob predstavujú vázy s nízkymi alebo vysokými lievikovitými hrdlami, kónické misy na vysokých dutých nôžkach, jednoduché hrnce alebo misy s dierkami pod okrajom ústia.

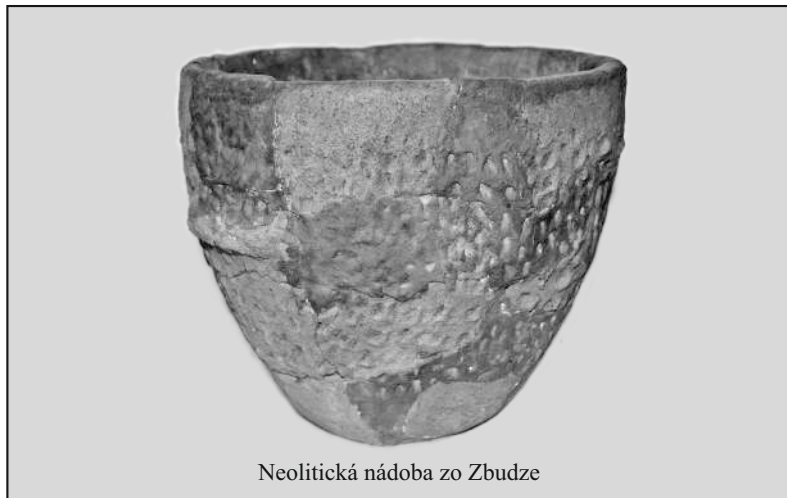
Poznatky o najstarších nálezoch tejto kultúry podstatne rozšírili archeologické výskumy na lokalitách Moravany, Slavkovce, Zbudza, Zalužice a Malé Raškovce, naposledy to boli objavy na juhovýchodnom úpätí kopca Hrádok v Michalovciach.

Veľmi významné nálezisko zo starej fázy mladšej doby kamennej predstavuje lokalita Zalužice. Počas piatich sezón výskumu sa tu podarilo preskúmať takmer 20 sídliskových jám. Ich obsah bol natoľko bohatý a rozmanitý na keramický materiál, že veľkou mierou prispel k lepšiemu poznaniu vývoja v období starého neolitu v regióne

východného Slovenska. Konkrétne išlo o množstvo hrncov, nízkych pekáčov alebo polguľovitých misiek na dutej nôžke, ktoré boli často zdobené rôznymi rytými a maľovanými motívami. Medzi pozoruhodné nálezy sa radí i objav kostrového hrobu dieťaťa, uloženého v skrčenej polohe – nateraz predstavuje najstarší hrob z územia východného Slovenska vôbec.

Stopy osídlenia Michaloviec v ďalšom období praveku sa koncentrujú najmä na území tunajšej prírodnej dominanty – kopca Hrádok.

Mgr. Rastislav Hreha, PhD. – archeológ

Neolitická nádoba zo Zbudze

REMESLO MÁ MODRÉ DNO

Výstava, venovaná modrotlačí, prilákala do múzea stovky návštevníkov

Pohľad do modrotlačovej dielne

Deti, pracujúce v tvorivých dielnach

Koncom apríla 2021 bola vo výstavných priestoroch Zemplínskeho múzea sprístupnená výstava, približujúca jednu z najstarších techník farbenia a zdobenia látok – modrotlač. Autorsky ju pripravilo Východoslovenské múzeum v Košiciach, pričom v Michalovciach mala svoju prvú – veríme, že úspešnú reprízu. Do polovice júna 2021 ju totiž videlo takmer 600 záujemcov, prevažne z radov školákov.

Výstava *Remeslo má modré dno* bola zároveň prvá v Zemplínskom múzeu v roku 2021. Zaberala tri miestnosti západného krídla kaštieľa. V prvej miestnosti sa návštevníci mohli počas komentovanej prehliadky oboznámiť s pôvodom modrotlače a jej rozšírením v rámci Európy i Slovenska. Na ukážkach textílií si tiež ozrejmili dve základné techniky potlačania látok – pozitívnu a negatívnu, záujmu sa tešili i rôznorodé vzory, ktoré remeselník dostával na plátno s použitím modrotlačových foriem. Iba takto mohol potom vytvárať vzorované šatky, zástery či obrusy s ozdobným okrajom. Niekoľko desiatok zachovaných historických foriem, inštalovaných v druhej výstavnej miestnosti, približovalo varietu rôznych tvarov – išlo o lístočky, vlnovky, pásiky, bodky, ale aj kvetinky a vtáčiky. Ich kombináciou vznikalo veľké množstvo vzorových variácií, vyrezaných do dreva štvorcového alebo obdĺžnikového tvaru – na prvý pohľad pripomínali pečiatky. V dielni modrotlačiaru sa pritom nachádzalo niekoľko stovák takýchto foriem. Tí najmenší tiež

mohli – pomocou magnetiek – navrhnuť svoj vlastný vzor na formu a látku. V poslednej výstavnej miestnosti bola zas inštalovaná modrotlačová dielňa, kde sa prezentoval celý postup farbenia látok. Majster musel plátno najprv vybieliť, naškrobiť, vysušiť a „vymangľovať“ – až tak bolo pripravené na tlač vzorov a farbenie. Pred potlačaním plátna si tiež musel pripraviť „pap“, teda kryciu zmes, ktorá bola následne nanosená na modrotlačovú formu, čím sa zabránilo prieniku farby k látke a vzor zostal biely. Recept na zloženie predstavoval strážené tajomstvo každého modrotlačiaru. Forma sa po namočení do „papu“ pritlačila na plátno, rozložené na dlhom stole, potiahnutom súknom, pričom potrebné bolo dohliadať na pravidelnosť a dôslednú nadväznosť na predchádzajúci vzor. Po pokrytí celého kusu plátna vzorom sa textília usušila. Vysušené plátno bolo následne zavesené na kovovú obruč – „ráf“ a opakovane sa ponáralo do kade, naplnenej farbiacim indigovým roztokom modrej farby, „kypou“. Zafarbené plátno bolo potom vypraté v roztoku kyseliny sírovej a plákal sa v tečúcej vode. Po vysušení a „vymangľovaní“ vznikol hotový produkt, ktorý sa ponúkal na predaj. V závere sa návštevníci mohli dozvedieť viac o cechových pravidlách a dlhej ceste, ktorú musel prejsť učeň, keď sa chcel stať modrotlačovým majstrom s vlastnou dielňou.

Spríevodné podujatie k výstave predstavovali tvorivé dielne, o ktoré bol veľký záujem najmä medzi deťmi. Vyskúšať si tak mohli vytváranie modrotlačového efektu na papier alebo látku pomocou zmizika, pasteliek, bielych fixiek a pečiatok s modrotlačovým vzorom.

Medzi obyvateľstvom Slovenska sa modrotlač stala populárnou najmä v druhej polovici 18. storočia. Takto farbené látky boli obľúbené hlavne v meštianskom prostredí, pričom modrotlačové dielne vznikli skoro v každom slovenskom mestečku. Na východnom Slovensku sa modrotlač rozšírila na Spiš a v Šariši, známa bola tiež dielňa rodiny Montškovcov v Hranovnici. V priebehu 19. storočia modrotlač z mestského prostredia postupne vytlačili módnejšie, továrensky vyrábané bavlnené látky, viac obľúbenou sa potom stala na vidieku – v tomto období už bola dôležitou súčasťou ľudového odevu, pričom prenikla aj do úžitkového textilu (obrusy, prestieradlá, uteráky, posteľná bielizeň), svoje uplatnenie si našla i v prípade sviatočného, obradového alebo pracovného odevu.

Tradičná slovenská modrotlač je od roku 2018 súčasťou Zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. Doslova možno povedať, že daná technika bola „znovuobjavená“ – v súčasnosti sa stala tiež inšpiráciou pre známych návrhárov, ako je Matej Rabada, Mišena Juhász či Jana Gavalcová.

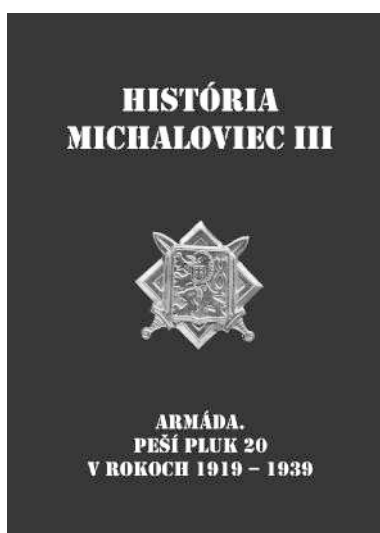
PhDr. Alena Semková – kultúrna referentka, lektorka

Nová publikácia

Mesto Michalovce – „srdce Zemplína“ – si v roku 2021 pripomína 777. výročie prvej písomnej zmienky. Pri tejto príležitosti sme pripravili tretiu publikáciu z edície *História Michaloviec*. Autor sa v nej zameriaval najmä na „michalovský“ Peší pluk 20, ktorý od roku 1921 sídlil v tunajších kasárňach.

Michalovce majú nesporne bohatú a zaujímavú históriu. Spomenúť možno také osobnosti, akými boli stredoveký rytier Albert z Michaloviec, gróf Imrich Sztáray či „maliar zemplínskeho slnka a ľudu“ Teodor Jozef Mousson. Aj vďaka významným udalostiam – návšteve cisára Františka Jozefa I. v roku 1852, michalovskej židovskej synode v roku 1865 alebo vzniku československej Zemplínskej župy – sa mesto zapísalo do celoštátnych dejín.

Po vzniku Československej republiky bola v Michalovciach zriadená stabilná vojenská posádka, o čo sa v mestečku snažili dlhé roky.

Do provizórnych barakových kasární umiestnili vojakov Pešieho pluku 20 – vtedajší novinári tak Michalovce nazvali „matkou dvadsiatnikov“.

Vďaka armáde zaznamenalo mestečko hospodársky, sociálny, stavebný i kultúrno-spoločenský rozvoj. Príslušníci pluku sa dostali aj na filmové plátno. V posádke tiež pôsobilo niekoľko dôstojníkov, ktorí sa zaradili medzi významné osobnosti československej armády.

Autor v publikácii v celkovo ôsmich kapitolách zmapoval udalosti v Michalovciach od prvej svetovej vojny cez vznik Československej republiky, príchod Pešieho pluku 20 do Michaloviec v roku 1921 až po „horúcu“ jeseň 1938 a zimu 1939. Nevyhol sa ani témam, ako boli boje československého vojska s Maďarskou Červenou armádou, neprijatie vzniku novej republiky časťou pruhorských Michalovčanov, jediná vojensko-civilná poprava v meste, zavraždenie českého vojaka v roku 1919, slávnostné odovzdanie novej bojovej zástavy Pešiemu pluku 20 v roku 1926 či hroziaci stret medzi Michalovčanmi, naklonenými autonómiu, a vojakmi „michalovského“ pluku v pohnutých marcových dňoch v roku 1939.

Knihu vydala nezisková organizácia Priatelia Zemplína v spolupráci so Zemplínskym múzeom v Michalovciach a s Mestským kultúrnym strediskom v Michalovciach.

Záujemcovia si ju môžu zakúpiť v Turisticko-informačnej kancelárii v budove Zlatého býka na Námestí osloboditeľov v Michalovciach alebo v Zemplínskom múzeu v Michalovciach.

dr. Martin Molnár – historik

Kultúrne leto v múzeu

Programová ponuka Zemplínskeho múzea počas letných mesiacov obsahovala zaujímavé výstavy, hudobné vystúpenia i podujatia pre najmenších.

Ľudmila Lakomá – Krausová

Zemplín v mojom srdci – výber z tvorby

V prvý júlový deň bola slávnostnou vernisážou otvorená výstava maliarky Ľudmily Lakomej – Krausovej s názvom *Zemplín v mojom srdci – výber z tvorby*. Autorka už síce v múzeu prezentovala svoju tvorbu, avšak daná inštalácia bola niečím výnimočná – konala sa pri príležitosti významného životného jubilea, ktoré umelkyňa oslávila v roku 2020.

Výstava, kde bolo prezentovaných vyše 60 diel, ponúkla prierez autorčinou celoživotnou tvorbou – od prvotín, zhotovených v 70. a 80. rokoch 20. storočia, až po súbor *Dedičstvo otcov*. „Najstarší“ obraz *Učiteľka* (1976) spolu s ďalšími tromi dielami umelkyňa tiež darovala múzeu. Výstavu pritom mohli záujemcovia navštíviť do polovice septembra. Ukončená bola finisážou, prebiehajúcou formou diskusie s autorkou, ktorou sa múzeum zapojilo do *Dní európskeho kultúrneho dedičstva*.

Prechádzka storočiami módy

Módu 16. až 19. storočia na šľachtických dvoroch priblížila diskusia s Pavlom Steinerom. Bývalý stredoškolský pedagóg si totiž začal v roku 2006 plniť svoj sen a ako majster odborného výcviku, pôsobiaci na jednej z michalovských stredných odborných škôl, oslovil na spoluprácu Zemplínske múzeum. Výsledkom bolo zhotovenie jedenástich replík historických kostýmov, približujúcich módu baroka a rokoka. Žiaci maturitného ročníka na nich pracovali takmer dva roky, pričom sa inšpirovali originálmi, vystavenými vo Svetovom múzeu odevníctva v japonskom Kjóte. Dnes tieto kostýmy tvoria dominantu novej historickej expozície, ktorá bola zároveň miestom konania podujatia *Prechádzka storočiami módy*.

Letné prázdniny v múzeu

Do cyklu *Kultúrneho leta* už neodmysliteľne patria i detské tábory, ktoré múzeum organizuje v dvoch turnusoch. Prvého v mesiaci júl sa zúčastnilo 21 detí, druhého v auguste spolu 19 detí vo veku 8 až 12 rokov.

Program bol tradične bohatý. Deti mali možnosť vrátiť sa do minulosti – stretli sa s dvorským krajčírom, bližšie spoznali „maliara Zemplína“ Teodora Jozefa Moussona, vydali sa po stopách Irmy Sztárayovej, zahrli sa tiež na malých archeológov.

Detský plenér s Moussonom

Pre všetky prázdninujúce deti, ktoré rady maľujú, múzeum pripravilo výtvarný plenér. Zorganizovaný bol koncom júla, trval jeden deň a ako lektorka pôsobila maliarka Anna Matta.

Zúčastnilo sa ho 15 detí vo veku od 7 do 15 rokov. Cieľom bolo priblížiť detským záujemcom osobnosť maliara Teodora Jozefa Moussona. S jeho životom a tvorbou sa mohli oboznámiť priamo v stálej expozícii múzea, venovanej umelcovi. V popoludňajších hodinách si deti vyskúšali maľovanie vo voľnej prírode – teda tak, ako Mousson, v plenéri. Na záver sa deti rozlúčili spoločnou výstavou – vernisážou namaľovaných diel, ktoré prezentovali pred svojimi rodičmi.

Účastníci detského letného tábora

Koncerty vážnej hudby

Jemné tóny huslí, flauty a violončela zneli počas *Večera komornej hudby* v podaní komorného orchestra *MUSICA NOBIS*. Poslucháči si pritom vypočuli skladby Wolfganga Amadea Mozarta, Bélu Bartóka, Georga Friedricha Fuchsa či Alphonsa Czibulku.

Vystúpenie českého tenorového virtuóza Jakuba Pustinu do posledného miesta zaplnilo priestory portrétnej sály múzea. Na koncerte zazneli árie z opier Richarda Wagnera, Giuseppe Verdiho a Ruggera Leoncavalla, populárne operetné melódie Franza Lehára i neapolské piesne. Repertoár dal vyniknúť jedinečnému, nezameniteľnému hlasu, vďaka ktorému umelec stvárnil desiatky titulných postáv na svetových pódioch. Klavírny sprievod zabezpečoval Branko Ladič – osobný priateľ umelca, klavirista, dirigent a vysokoškolský pedagóg, rodák z Michaloviec, dnes pôsobiaci v Bratislave. *Koncert operných a operetných melódii* bol tak príjemným osviežením horúceho augustového večera.

Nevšedný hudobný zážitok ponúkla koncom augusta i trojica interpretov zo zoskupenia *Lotz Trio*. Názov nesie po fenomenálnom prešporskom a viedenskom nástrojári Theodorovi Lotzovi (1746 – 1792). Diela hudobného génia Wolfganga Amadea Mozarta a jeho súčasníka, skladateľa Juraja Družického, predstavili umelci hrou na unikátnych kópiách Lotzových basetových rohov na koncerte *Mozartov čarovný basetový roh*. Vystúpenie obohatil odborný konferans o historických basetových rohoch a harmoniemusik na Slovensku. S podobným programom dané zoskupenie vystupovalo aj na prestížnych podujatiach vo svete – napr. v The Metropolitan Museum of Art v New Yorku.

Mgr. Mária Fuchsová – múzejná pedagogička

Múzejný hlásnik

Vydalo: Zemplínske múzeum v Michalovciach, kultúrna organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, Kostolné námestie 1, 071 01 Michalovce

Kontakt: 056/644 10 93, www.zemplinskemuzeum.sk, e-mail: info@zemplinskemuzeum.sk

Zodpovedná redaktorka: Mgr. Mária Fuchsová

Jazyková úprava: Mgr. Matej Starjak, PhD.; Foto: ZM; Sadzba a tlač: Adrián Bural – Tlačiareň, Jovsa 229; Náklad: 300 ks, nepredajné